

Σύνοψη προτάσεων και συμπερασμάτων του συνεδρίου για τον Κώδικα Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών

Γενικό συμπέρασμα του συνεδρίου

Η κοινή συνισταμένη των περισσότερων παρεμβάσεων ήταν ότι η κατάρτιση ενός ενιαίου Κώδικα Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών αποτελεί σημαντική και κατ' αρχήν θετική θεσμική πρωτοβουλία.

Αναγνωρίστηκε ότι η διαμεσολάβηση, η δικαστική μεσολάβηση και η διαιτησία πρέπει να ενταχθούν οργανικά σε ένα σύγχρονο σύστημα απονομής της δικαιοσύνης, όχι μόνο ως μέσα αποσυμφόρησης των δικαστηρίων αλλά ως αυτοτελείς και αξιόπιστοι δρόμοι επίλυσης διαφορών.

Ωστόσο, οι περισσότεροι ομιλητές εκτίμησαν ότι το υπό διαβούλευση σχέδιο δεν διαθέτει ακόμη την αναγκαία νομοτεχνική συνοχή, ότι περιέχει αντιφάσεις, ασάφειες και αλληλοεπικαλύψεις και ότι, εάν ψηφιστεί χωρίς ουσιαστική επανεπεξεργασία, μπορεί να προκαλέσει περισσότερα πρακτικά και ερμηνευτικά προβλήματα από όσα επιδιώκει να επιλύσει.

Ιδιαίτερη κριτική ασκήθηκε στη διαδικασία κατάρτισης του σχεδίου, στον περιορισμένο χρόνο δημόσιας διαβούλευσης και στο γεγονός ότι, κατά τις σχετικές τοποθετήσεις, δεν είχε προηγηθεί επαρκής θεσμική διαβούλευση με τους δικηγορικούς συλλόγους και τους λοιπούς άμεσα εμπλεκόμενους φορείς. Η κεντρική πρόταση που διαμορφώθηκε στο τέλος του συνεδρίου ήταν να μην αντιμετωπιστεί η δημόσια διαβούλευση ως τυπική διαδικασία, αλλά να ακολουθήσει ουσιαστική επεξεργασία του σχεδίου από ευρύτερη νομοπαρασκευαστική επιτροπή, με συμμετοχή δικαστών, δικηγόρων, πανεπιστημιακών, διαμεσολαβητών, διαιτητών, επιμελητηρίων και εκπροσώπων της αγοράς.

Στόχος θα πρέπει να είναι η παραγωγή ενός σταθερού και λειτουργικού κώδικα, ώστε να μη χρειαστεί να τροποποιηθεί επανειλημμένα αμέσως μετά την ψήφισή του.

Παρατίθενται σε σύντομη ανάπτυξη τα ουσιώδη στοιχεία από τις επιμέρους τοποθετήσεις των εισηγητών ανά θεματική :

I. Δικαστική μεσολάβηση

1. Θετική αποτίμηση της θεσμικής αναβάθμισης

Οι εισηγητές της πρώτης συνεδρίας αναγνώρισαν ότι το σχέδιο επιχειρεί για πρώτη φορά να συγκροτήσει ένα πλήρες και αυτοτελές πλαίσιο δικαστικής μεσολάβησης, αντί της αποσπασματικής ρύθμισης του άρθρου 214B ΚΠολΔ. Η δικαστική μεσολάβηση παρουσιάστηκε ως μέρος ενός «δικαστηρίου πολλαπλών θυρών», στο οποίο η υπόθεση δεν οδηγείται αυτομάτως σε δικαστική απόφαση, αλλά κατευθύνεται προς την καταλληλότερη θεσμική διαδικασία.

Ιδιαίτερα θετικά αξιολογήθηκαν η οργανωμένη ρύθμιση της προσφυγής στη δικαστική μεσολάβηση, η καθιέρωση εισαγωγικής συνεδρίας, η αναστολή της παραγραφής και των αποσβεστικών προθεσμιών, η ρητή απαγόρευση συμμετοχής του δικαστή-μεσολαβητή στη μεταγενέστερη εκδίκαση της ίδιας διαφοράς, η εκτελεστότητα του πρακτικού συμφωνίας, η ειδική επιμόρφωση των δικαστών-μεσολαβητών, η σύσταση οργανωμένων γραφείων δικαστικής μεσολάβησης και η δυνατότητα πλήρους ή αποκλειστικής απασχόλησης δικαστών στον θεσμό.

Η δικαστική μεσολάβηση θεωρήθηκε ότι μπορεί να αποκτήσει ουσιαστική προληπτική λειτουργία: να παρεμβαίνει πριν από την πλήρη όξυνση της αντιδικίας, να διατηρεί οικογενειακές, επαγγελματικές και συναλλακτικές σχέσεις και να οδηγεί σε λύσεις με μεγαλύτερη πιθανότητα εκούσιας συμμόρφωσης.

2. Διόρθωση του πεδίου εφαρμογής

Επισημάνθηκε σοβαρό νομοτεχνικό πρόβλημα στο άρθρο 159 του σχεδίου.

Κατά την ανάγνωση που παρουσιάστηκε, η διάταξη παραπέμπει μόνο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις του άρθρου 76 παρ. 2 και φαίνεται να παραλείπει τη γενική κατηγορία των αστικών και εμπορικών διαφορών στις οποίες τα μέρη έχουν εξουσία διάθεσης. Η παράλειψη θεωρήθηκε πιθανότατα

νομοτεχνική παραδρομή. Αν παραμείνει, όμως, μπορεί να οδηγήσει σε αδικαιολόγητη συρρίκνωση της δικαστικής μεσολάβησης.

Πρόταση: Να προστεθεί ρητή παραπομπή στο άρθρο 76 παρ. 1, ώστε να καταλαμβάνονται όλες οι αστικές και εμπορικές διαφορές επί των οποίων τα μέρη έχουν εξουσία διάθεσης, με σαφείς μόνο και ειδικά αιτιολογημένες εξαιρέσεις.

3. Ισότιμη μεταχείριση ιδιωτικής και δικαστικής μεσολάβησης

Το σχέδιο προβλέπει ότι, όταν τα μέρη δεν συμφωνούν ως προς τη μέθοδο που θα ακολουθήσουν, η υπόθεση οδηγείται στην ιδιωτική διαμεσολάβηση. Διατυπώθηκε η άποψη ότι η προτεραιότητα αυτή μπορεί να δικαιολογείται πρακτικά σε μικρά ή υποστελεχωμένα δικαστήρια, επειδή η συμμετοχή του δικαστή ως μεσολαβητή τον αποκλείει από τη μεταγενέστερη εκδίκαση της υπόθεσης και μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα στις συνθέσεις. Δεν θεωρήθηκε, όμως, δικαιολογημένη για τις μεγάλες εφετειακές περιφέρειες, όπου προβλέπονται ειδικά γραφεία και δικαστές πλήρους απασχόλησης.

Πρόταση: Στις εφετειακές περιφέρειες με οργανωμένα γραφεία δικαστικής μεσολάβησης, η δικαστική μεσολάβηση να αντιμετωπίζεται ως πραγματικά ισότιμη επιλογή και να μην υποχωρεί αυτομάτως υπέρ της ιδιωτικής διαμεσολάβησης όταν δεν υπάρχει συμφωνία των μερών.

4. Επανεξέταση του κόστους

Ιδιαίτερη κριτική ασκήθηκε στην οικονομική επιβάρυνση της διαδικασίας.

Αναφέρθηκαν το παράβολο για την αίτηση δικαστικής μεσολάβησης, το ιδιαίτερο γραμμάτιο για την εισαγωγική συνεδρία, το πρόσθετο γραμμάτιο για την κύρια διαδικασία και ο διπλασιασμός της δικηγορικής αμοιβής σε σχέση με την αντίστοιχη δικαστική παράσταση.

Κατά τις εισηγήσεις, το κόστος αυτό μπορεί να αποδυναμώσει το βασικό πλεονέκτημα της δικαστικής μεσολάβησης και να καταστεί δυσανάλογο, ιδίως για απαιτήσεις μικρού ή μεσαίου ύψους. Επισημάνθηκε ότι η δυνατότητα μεταγενέστερης επιδίκασης των εξόδων δεν επιλύει το πρόβλημα της αρχικής προκαταβολής, ενώ η νομική βοήθεια καλύπτει περιορισμένο μόνο αριθμό πολιτών.

Προτάσεις: Να επανεξεταστεί το ύψος των παραβόλων και των γραμματίων· το κόστος να κλιμακώνεται ανάλογα με την αξία και τη φύση της διαφοράς· η πρόσθετη δικηγορική αμοιβή να συνδέεται κυρίως με την επίτευξη συμφωνίας και όχι απλώς με τη συμμετοχή στη διαδικασία και να διασφαλιστεί ότι η υποχρεωτική προδικαστική διαδικασία παραμένει χαμηλού κόστους.

5. Πρόταση του δικαστή-μεσολαβητή και δικαστική δαπάνη

Η δυνατότητα του δικαστή-μεσολαβητή να διατυπώνει έγγραφη πρόταση επίλυσης αποτέλεσε ένα από τα πλέον αμφιλεγόμενα θέματα. Μία άποψη υποστήριξε ότι η δυνατότητα αυτή αξιοποιεί θετικά την εμπειρία και το κύρος του δικαστή, ιδίως όταν τα ίδια τα μέρη ζητούν από κοινού συγκεκριμένη πρόταση.

Η αντίθετη άποψη τόνισε ότι η πρόταση μετακινεί τον δικαστή- μεσολαβητή από έναν καθαρά διευκολυντικό σε έναν αξιολογικό ρόλο και μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την ουδετερότητα, την εμπιστευτικότητα, την αυτονομία των μερών και τον εθελοντικό χαρακτήρα του συμβιβασμού. Ιδιαίτερη ανησυχία προκάλεσε η δυνατότητα επιβολής έως και διπλάσιας δικαστικής δαπάνης στο μέρος που απέρριψε την πρόταση, όταν η μεταγενέστερη δικαστική απόφαση συμπίπτει κατ' ουσίαν με αυτή. Επισημάνθηκε ότι η κύρωση μπορεί να επιβληθεί ακόμη και σε διάδικο που δικαιώνεται εν μέρει, ενώ η απόρριψη της πρότασης ενδέχεται να ήταν εύλογη με βάση τα τότε διαθέσιμα στοιχεία.

Προτάσεις: Η έγγραφη πρόταση να διατυπώνεται μόνο κατόπιν ρητού, κοινού και ενημερωμένου αιτήματος των μερών· η επιβολή αυξημένης δικαστικής δαπάνης να μην είναι αυτόματη να απαιτείται ειδική αιτιολογία περί προδήλως αδικαιολόγητης ή κακόπιστης απόρριψης να λαμβάνονται υπόψη η αποδεικτική αβεβαιότητα, η νομολογιακή διχογνωμία και η πρακτική εφαρμοσιμότητα της πρότασης· και να μη γνωρίζει ο δικαστής της ουσίας πληροφορίες από τις κατ' ιδίαν συνεδρίες. Εναλλακτικά, προτάθηκε να απαλειφθεί πλήρως η σύνδεση της πρότασης με δυσμενείς δικονομικές συνέπειες.

6. Παραπομπή από το δικαστήριο και νομοτεχνικές αντινομίες

Επισημάνθηκαν αντιφάσεις μεταξύ των διατάξεων που επιτρέπουν στο δικαστήριο να παραπέμψει τα μέρη σε δικαστική μεσολάβηση και εκείνων που, παρά τον τίτλο τους, φαίνεται να αναφέρονται μόνο στην ιδιωτική διαμεσολάβηση. Ανάλογο πρόβλημα εντοπίστηκε στις ειδικές διαδικασίες και

ιδίως στις οικογενειακές διαφορές: η παραπομπή μπορεί να επιτρέπεται για τη γονική μέριμνα, αλλά όχι με την ίδια σαφήνεια για τη συναφή αξίωση διατροφής.

Πρόταση: Να ενοποιηθούν οι σχετικές ρυθμίσεις και να προβλεφθεί ρητά ότι το δικαστήριο μπορεί να παραπέμπει σε ιδιωτική ή δικαστική μεσολάβηση το σύνολο των συναφών διαφορών που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο συμφωνίας.

7. Πρακτικό συμφωνίας: εκτελεστότητα, συμβολαιογραφικός τύπος και Δεδικασμένο

Κοινή θέση ήταν ότι το πρακτικό συμφωνίας πρέπει να μπορεί να αποτελέσει εκτελεστό τίτλο.

Αμφισβητήθηκε, όμως, η ανάγκη περιβολής του με συμβολαιογραφικό τύπο όταν έχει συνταχθεί και υπογραφεί ενώπιον δικαστή-μεσολαβητή. Εντονότερη ήταν η κριτική στις διατάξεις που απονέμουν στο πρακτικό ισχύ δεδικασμένου. Επισημάνθηκε ότι δεδικασμένο προϋποθέτει δικαιοδοτική διάγνωση και τελεσίδικη απόφαση, ενώ στη μεσολάβηση υπάρχει συμφωνία των μερών και όχι κρίση επί της διαφοράς.

Προτάσεις: Να διατηρηθεί η εκτελεστότητα του πρακτικού, να απαλειφθεί η αναφορά σε δεδικασμένο, η νέα αγωγή να αντιμετωπίζεται μέσω των κανόνων για τον συμβιβασμό ή την απόσβεση της αξίωσης και να μην απαιτείται συμβολαιογραφικός τύπος χωρίς ειδικό ουσιαστικό λόγο.

8. Υποδομές, στελέχωση και εκπαίδευση

Από τη συζήτηση προέκυψε ότι τα δικαστήρια δεν είναι ακόμη πλήρως έτοιμα για την άμεση εφαρμογή του νέου θεσμού. Στη Θεσσαλονίκη αναφέρθηκε ότι η μεταστέγαση του Εφετείου μπορεί να απελευθερώσει χώρους, αλλά η οργανωτική προετοιμασία πρέπει να αρχίσει πολύ πριν από την έναρξη ισχύος του νόμου.

Προτάσεις: Έγκαιρα προγράμματα επιμόρφωσης από την Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών, επαρκής αριθμός δικαστών-μεσολαβητών, πραγματική μείωση της συνήθους δικαστικής ύλης όσων υπηρετούν με πλήρη απασχόληση, γραμματειακή υποστήριξη, ειδικοί χώροι που διασφαλίζουν την εμπιστευτικότητα, περιφερειακή συνεργασία μεταξύ όμορων δικαστηρίων και

μόνιμη συνεργασία δικαστηρίων και δικηγορικών συλλόγων.

Συμπέρασμα για τη δικαστική μεσολάβηση

Η θεσμική αναβάθμιση αξιολογήθηκε ως θετική και αναγκαία. Η επιτυχία της, όμως, θα εξαρτηθεί από την αποσαφήνιση του πεδίου εφαρμογής, τον εξορθολογισμό του κόστους, την προστασία της ουδετερότητας και της εμπιστευτικότητας, την απαλοιφή της εσφαλμένης αναφοράς σε δεδικασμένο και, κυρίως, από την ύπαρξη εκπαιδευμένων δικαστών, κατάλληλων χώρων και πραγματικής οργανωτικής υποστήριξης.

II. Διαμεσολάβηση

1. Από την τυπική συμμετοχή στην ουσιαστική διαδικασία

Το σχέδιο επιδιώκει να μετατρέψει την υφιστάμενη υποχρεωτική αρχική συνεδρία σε ουσιαστικότερη εισαγωγική συνεδρία. Από τη μία πλευρά, κρίθηκε θετικό ότι επιχειρείται πραγματική διερεύνηση της δυνατότητας συμφωνίας και όχι τυπική εκπλήρωση μιας προδικαστικής υποχρέωσης. Από την άλλη, εκφράστηκε ο φόβος ότι η εισαγωγική συνεδρία συγχέεται με την ίδια τη διαμεσολάβηση, χωρίς να έχει προηγηθεί σαφής και ελεύθερη συναίνεση των μερών.

Προτάσεις: Να διαχωριστεί απολύτως η ενημερωτική ή εισαγωγική συνεδρία από την εκούσια κύρια διαμεσολάβηση, να οριστεί με σαφήνεια πότε αρχίζει η διαμεσολάβηση, η ουσιαστική διερεύνηση να προϋποθέτει ρητή συμφωνία υπαγωγής και να διατηρηθεί η δομημένη φύση της διαδικασίας.

2. Απλούστευση της προδικασίας και των επιδόσεων

Το άρθρο 17 επικρίθηκε επειδή προβλέπει πρόσκληση με αγωγή ή ιδιαίτερο δικόγραφο, έγγραφη απάντηση μέσα σε σύντομη προθεσμία και πολλαπλά στάδια επιλογής μεταξύ ιδιωτικής και δικαστικής μεσολάβησης. Κατά τους ομιλητές, το σύστημα αυξάνει τις επιδόσεις και το κόστος, δημιουργεί δυσχέρειες σε υποθέσεις με πολλούς διαδίκους, δεν ρυθμίζει επαρκώς τι συμβαίνει όταν ορισμένοι μόνο ομόδικοι συμφωνούν και αυξάνει τον κίνδυνο απόρριψης αγωγών για τυπικούς λόγους.

Προτάσεις: Η πρόσκληση να μπορεί να γίνεται με κάθε πρόσφορο και αποδεικνυόμενο μέσο, να περιοριστούν οι επιδόσεις και τα αυτοτελή δικόγραφα, να ρυθμιστούν ρητά οι πολυπρόσωπες διαφορές και η μη τήρηση τυπικών λεπτομερειών να μην οδηγεί εύκολα σε απαράδεκτο της αγωγής.

3.Αναστολή παραγραφής και αποσβεστικής προθεσμίας

Επισημάνθηκε ότι η διαμεσολάβηση χρειάζεται πραγματικό χρόνο, ιδίως σε σύνθετες υποθέσεις.

Το άρθρο 17παρ 3 του σχεδίου ορίζει ότι η κοινοποίηση της πρόσκλησης και η εισαγωγική συνεδρία δεν αναστέλλουν την παραγραφή ούτε την αποσβεστική προθεσμία .Για τη διαμεσολάβηση η αναστολή συνδέεται με την συμφωνία εκούσιας υπαγωγής μόνο.

Η κατάργηση του ανασταλτικού αποτελέσματος που ισχύει με τον ν. 4640/2019 θα πρέπει να αναθεωρηθεί.

4. Εργατικές και άλλες ευαίσθητες διαφορές

Έντονη ήταν η αντίθεση στην υπαγωγή εργατικών διαφορών στην υποχρεωτική προδικαστική διαδικασία. Επισημάνθηκαν η προστατευτική λειτουργία του εργατικού δικαίου, η περιορισμένη δυνατότητα παραίτησης από δικαιώματα αναγκαστικού δικαίου, η νομολογιακή διχογνωμία ως προς την εξουσία διάθεσης, η λειτουργία άλλων θεσμών και το δυσανάλογο κόστος για εργαζομένους.

Κύρια πρόταση: Οι εργατικές διαφορές να εξαιρεθούν από την υποχρεωτική εισαγωγική συνεδρία. Επικουρικά, αν διατηρηθούν, να προβλεφθούν σαφείς εξαιρέσεις για μικρές απαιτήσεις και ρητή απαγόρευση παραίτησης από δικαιώματα αναγκαστικού δικαίου.

5. Πρόταση του διαμεσολαβητή: ουδετερότητα, απόρρητο και αυτονομία

Η δυνατότητα του ιδιώτη διαμεσολαβητή να διατυπώνει πρόταση επίλυσης και η σύνδεσή της με τη μεταγενέστερη δικαστική δαπάνη αποτέλεσαν το βασικότερο σημείο κριτικής. Η κυρίαρχη θέση ήταν ότι ο διαμεσολαβητής δεν πρέπει να μετατρέπεται σε οιονεί δικαστή ή αξιολογητή. Η πρότασή του δεν πρέπει να ακολουθεί τα μέρη στη δίκη ούτε να περιλαμβάνεται στη δικογραφία, διότι αυτό αποδυναμώνει την εμπιστευτικότητα, περιορίζει την ελευθερία απόρριψης και μεταβάλλει τον ουδέτερο ρόλο του.

Προτάσεις: Η πρόταση να μην αποτελεί μέρος της δικογραφίας, να μην γνωστοποιείται στον δικαστή της ουσίας και να μην επιφέρει αυτομάτως δυσμενείς οικονομικές συνέπειες. Αν διατηρηθεί, να απαιτείται ειδική, ρητή και ενημερωμένη συναίνεση όλων των μερών και να εξετάζεται αν η απόρριψη ήταν προδήλως αδικαιολόγητη κατά τον χρόνο που έγινε.

Εναλλακτικά, η επίσημη προσφορά που μπορεί να επηρεάσει τα έξοδα να προέρχεται από τα ίδια τα μέρη.

6. Κίνητρα αντί κυρώσεων

Σημαντικό μέρος της κριτικής αφορούσε το γεγονός ότι το σχέδιο φαίνεται να στηρίζεται κυρίως σε ποινές: χρηματική κύρωση για αδικαιολόγητη μη συμμετοχή, επιβάρυνση στη δικαστική δαπάνη, δυσμενείς συνέπειες από απόρριψη πρότασης και απαράδεκτο σε περίπτωση παράλειψης προδικαστικών ενεργειών. Κατά τις παρεμβάσεις, η εμπιστοσύνη στη διαμεσολάβηση δεν μπορεί να οικοδομηθεί μόνο με εξαναγκασμούς.

Πρόταση: Να ενισχυθούν θετικά κίνητρα, όπως χαμηλότερο κόστος, επιστροφή τελών σε περίπτωση συμφωνίας, σύνδεση της αυξημένης δικηγορικής αμοιβής με επιτυχή επίλυση, απλές διαδικασίες εκτελεστότητας και συστηματική ενημέρωση πολιτών και επιχειρήσεων.

7. Κόστος και πρόσβαση στη δικαιοσύνη

Οι ομιλητές επισήμαναν ότι η διεύρυνση της υποχρεωτικής διαδικασίας σε διαφορές σχετικά μικρής αξίας μπορεί να δημιουργήσει υψηλό αναλογικό κόστος. Αμφισβητήθηκε αν ένα τέτοιο κόστος είναι συμβατό με την απαίτηση η υποχρεωτική εξωδικαστική διαδικασία να μην παρεμποδίζει την πρόσβαση στον φυσικό δικαστή.

Προτάσεις: Κλιμάκωση της αμοιβής ανάλογα με την αξία της διαφοράς, εξαιρέσεις για μικρές απαιτήσεις, διεύρυνση της νομικής βοήθειας, μείωση των υποχρεωτικών επιδόσεων και αποφυγή συσσώρευσης παραβόλων και γραμματίων.

8. Πρακτικό διαμεσολάβησης και ψηφιακή πύλη

Αμφισβητήθηκε η υποχρεωτική ανάρτηση του πρακτικού στην ενιαία ψηφιακή πύλη.

Διατυπώθηκαν ερωτήματα ως προς τη σκοπιμότητα της ανάρτησης, την προστασία του απορρήτου, τα προσωπικά δεδομένα, τη γνησιότητα και ασφάλεια του ηλεκτρονικού αρχείου και την ανάγκη εγκατάλειψης της κατάθεσης στο ειδικό βιβλίο του πρωτοδικείου.

Πρόταση: Να διατηρηθεί η δυνατότητα κατάθεσης στο δικαστήριο ή να δημιουργηθεί αυστηρά προστατευμένο ψηφιακό σύστημα, με περιορισμένη πρόσβαση και χωρίς δημοσιοποίηση του περιεχομένου. Και εδώ προτάθηκε να διατηρηθεί η εκτελεστότητα, αλλά να απαλειφθεί η αναφορά σε δεδικασμένο.

9. Διαβάθμιση και συνεχιζόμενη εκπαίδευση διαμεσολαβητών

Το σύστημα τριών βαθμίδων προκάλεσε σοβαρές επιφυλάξεις. Οι προβληματισμοί αφορούσαν τη σύνδεση της επάρκειας με αριθμούς υποθέσεων, την υποχρέωση επαναλαμβανόμενων ωρών επιμόρφωσης ανά διετία, το κόστος των προγραμμάτων, τον κίνδυνο οικονομικού αποκλεισμού ικανών επαγγελματιών, την άνιση μεταχείριση έναντι των διαιτητών και την παραγνώριση της ειδικής επαγγελματικής εμπειρίας.

Συνθετικές προτάσεις: Να επανεξεταστεί η τυπική διαβάθμιση, η συνεχιζόμενη εκπαίδευση να είναι ουσιαστική και προσιτή, να λαμβάνονται υπόψη η εμπειρία και η ποιότητα της πρακτικής, να βελτιωθούν οι εξετάσεις με πραγματικές προσομοιώσεις, να ελέγχονται τα προγράμματα των φορέων κατάρτισης και να θεσπιστούν μεταβατικά προγράμματα επιμόρφωσης.

10. Διεύρυνση σε δημόσιο και ποινικό πεδίο

Στο τελικό μέρος διατυπώθηκε η άποψη ότι ένας πραγματικά ολιστικός κώδικας δεν πρέπει να αγνοεί την ποινική διαμεσολάβηση, την ποινική συνδιαλλαγή, άλλες μορφές αποκαταστατικής δικαιοσύνης και τη

διαμεσολάβηση στις διοικητικές διαφορές και στις διαφορές πολίτη–Δημοσίου.

Τονίστηκε ότι η αγορά και οι πολίτες έχουν ιδιαίτερη ανάγκη από θεσμούς συναινετικής επίλυσης διαφορών με το Δημόσιο.

Συμπέρασμα για τη διαμεσολάβηση

Η αναβάθμιση της διαμεσολάβησης θεωρήθηκε επιθυμητή, αλλά το σχέδιο κρίθηκε υπερβολικά περίπλοκο, κυρωτικό και δαπανηρό.

Η βασική κατεύθυνση των προτάσεων ήταν να αποκατασταθούν η εκούσια φύση της κύριας διαδικασίας, το απόρρητο, η ουδετερότητα του διαμεσολαβητή και η αυτονομία των μερών, να απλουστευθεί η προδικασία και να ενισχυθούν τα θετικά κίνητρα αντί των κυρώσεων.

Παράλληλα, απαιτείται ουσιαστικότερη κατάρτιση και αξιολόγηση των διαμεσολαβητών, χωρίς άκαμπτες ή οικονομικά αποκλειστικές διαβαθμίσεις.

III. Διαιτησία

1. Αμφισβήτηση της ανάγκης νέας συνολικής μεταρρύθμισης

Οι εισηγητές παρατήρησαν ότι το δίκαιο της διεθνούς εμπορικής διαιτησίας είχε ήδη εκσυγχρονιστεί πρόσφατα με τον ν. 5016/2023, ύστερα από εκτενή νομοπαρασκευαστική επεξεργασία και προσαρμογή στον Πρότυπο Νόμο UNCITRAL του 2006.

Δεν είχε μεσολαβήσει επαρκής χρόνος για να δοκιμαστεί το νέο πλαίσιο στη νομολογία και στην πράξη. Θετικά επισημάνθηκε ότι μεγάλο μέρος του προγενέστερου πλαισίου διατηρείται και ότι οι παρεμβάσεις είναι λιγότερο εκτεταμένες από εκείνες στη διαμεσολάβηση.

2. Μονιστικό σύστημα

Το σχέδιο υιοθετεί ενιαίο πλαίσιο για την εσωτερική και τη διεθνή διαιτησία. Η επιλογή του μονιστικού συστήματος δεν απορρίφθηκε κατ' αρχήν.

Επισημάνθηκε, όμως, ότι δεν αποτελεί διεθνή πρωτοτυπία, πρέπει να εξεταστούν προσεκτικά οι συνέπειες από την κατάργηση των σχετικών διατάξεων του ΚΠολΔ και απαιτούνται σαφείς μεταβατικές διατάξεις.

Πρόταση: Να διατηρηθεί η ενοποίηση μόνο εφόσον συνοδευτεί από ακριβείς κανόνες διαχρονικού δικαίου και δεν δημιουργήσει κενά ως προς τις εκκρεμείς διαιτησίες, τις υφιστάμενες ρήτρες και τις διαδικασίες ακύρωσης.

3. Θεσμική διαιτησία και προϋποθέσεις ίδρυσης φορέων

Ένα από τα σοβαρότερα σημεία κριτικής ήταν η ευκολία με την οποία το σχέδιο επιτρέπει τη σύσταση φορέων θεσμικής διαιτησίας. Η σχεδόν ανεξέλεγκτη ίδρυση φορέων θεωρήθηκε ότι μπορεί να οδηγήσει σε φορείς χωρίς επάρκεια ή αξιοπιστία, σε συγκρούσεις συμφερόντων, σε δημιουργία οργανισμών από μεγάλες επιχειρήσεις για τις δικές τους συμβάσεις, σε καταχρηστικές ρήτρες εις βάρος καταναλωτών ή ασθενέστερων μερών και σε υποβάθμιση της εμπιστοσύνης προς τη διαιτησία.

Προτάσεις: Να θεσπιστούν ελάχιστες προϋποθέσεις κεφαλαιακής, οργανωτικής και επαγγελματικής επάρκειας, έλεγχος ποινικού μητρώου και ασυμβιβάστων, κανόνες ανεξαρτησίας, ουσιαστικός έλεγχος ή αδειοδότηση, κεντρικό μητρώο αξιόπιστων φορέων και μεταβατικές ρυθμίσεις για τις ήδη λειτουργούσες θεσμικές διαιτησίες. Προτάθηκε επίσης να εξεταστεί η δημιουργία Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης και Διαιτησίας.

4. Κατευθυντήριος κανόνας των 250.000 ευρώ

Σχεδόν ομόφωνα επικρίθηκε η διάταξη κατά την οποία για διαφορές έως 250.000 ευρώ προκρίνονται η διαμεσολάβηση ή η δικαστική μεσολάβηση, ενώ για μεγαλύτερες ή περισσότερο σύνθετες διαφορές προκρίνεται η διαιτησία.

Η διάκριση θεωρήθηκε τεχνητή, επειδή η επιλογή μεθόδου πρέπει να βασίζεται στην αυτονομία των μερών και η καταλληλότητα δεν εξαρτάται μόνο από το οικονομικό αντικείμενο.

Πρόταση: Να καταργηθεί ο χρηματικός κατευθυντήριος κανόνας ή να αντικατασταθεί από μη δεσμευτική απαρίθμηση ποιοτικών κριτηρίων, χωρίς προτίμηση του νομοθέτη υπέρ συγκεκριμένης μεθόδου.

5. Διαιτητικές ρήτρες σε εργατικές και καταναλωτικές διαφορές

Το σχέδιο φαίνεται να επιτρέπει τη διαιτητική υπαγωγή εργατικών και καταναλωτικών διαφορών όταν η συμφωνία συνάπτεται μετά τη γέννηση της διαφοράς. Εκφράστηκαν επιφυλάξεις λόγω της προστασίας του εργαζομένου και του καταναλωτή, της περιορισμένης εξουσίας διάθεσης, του κινδύνου οικονομικής ή διαπραγματευτικής πίεσης και της έμμεσης επίδρασης της ρύθμισης και στη διαμεσολάβηση.

Προτάσεις: Ρητή αποσαφήνιση των προϋποθέσεων κύρους, αυξημένος έλεγχος πραγματικής και ελεύθερης συναίνεσης, απαγόρευση παραίτησης από αναγκαστικού δικαίου προστατευτικές διατάξεις και ειδικές εγγυήσεις κόστους και ενημέρωσης.

6. Εφαρμογή διατάξεων σε διαιτησίες με έδρα στο εξωτερικό

Διατυπώθηκε προβληματισμός για τις διατάξεις του ελληνικού νόμου που προορίζονται να εφαρμόζονται ακόμη και σε διαιτησίες με έδρα στην αλλοδαπή, ιδίως ως προς το κύρος της ρήτρας, την παραπομπή στη διαιτησία, τα ασφαλιστικά μέτρα και την αποδεικτική συνδρομή.

Πρόταση: Να περιοριστεί με σαφήνεια η εξωεδαφική εφαρμογή στις περιπτώσεις που υπάρχει πραγματικός σύνδεσμος με την ελληνική έννομη τάξη ή στις οποίες η εφαρμογή επιβάλλεται από διεθνείς συμβάσεις.

7. Αγωγή ακύρωσης ενώπιον του Αρείου Πάγου

Η ανάθεση της αγωγής ακύρωσης διαιτητικής απόφασης απευθείας στον Άρειο Πάγο ως πρωτοβάθμιο δικαστήριο επικρίθηκε έντονα. Υποστηρίχθηκε ότι αλλοιώνεται ο αναιρετικός χαρακτήρας του Αρείου Πάγου, ο οποίος είναι ήδη επιβαρυνμένος, και δεν τεκμηριώθηκε πρόβλημα ποιότητας στις αποφάσεις των εφετείων.

Κύρια πρόταση: Η αγωγή ακύρωσης να παραμείνει στο Εφετείο. Εναλλακτικά, αν επιδιώκεται επιτάχυνση, να εκδικάζεται από το Εφετείο σε πρώτο και τελευταίο βαθμό.

8. Ένσταση διαιτησίας και άρθρο 31

Η διάταξη που ορίζει ότι το δικαστήριο παραπέμπει στη διαιτησία κατόπιν αιτήματος διαδίκου «κατά τη συζήτηση» θεωρήθηκε δικονομικά ασαφής, ιδίως στην τακτική διαδικασία, όπου οι ισχυρισμοί προβάλλονται με τις προτάσεις.

Πρόταση: Να ευθυγραμμιστεί η ρύθμιση με το άρθρο 263 ΚΠολΔ και να χαρακτηρίζεται ρητά ως ένσταση διαιτησίας, η οποία προβάλλεται με τις προτάσεις στην τακτική διαδικασία.

9. Προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η νέα ρύθμιση που επιτρέπει στο διαιτητικό δικαστήριο να ζητά από τον Άρειο Πάγο να απευθύνει προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ κρίθηκε ιδιαίτερα προβληματική. Επισημάνθηκε ότι, κατά πάγια νομολογία του ΔΕΕ, τα συμβατικά διαιτητικά δικαστήρια δεν θεωρούνται κατά κανόνα «δικαστήρια κράτους μέλους», δεν είναι σαφές αν η αίτηση προς τον Άρειο Πάγο δημιουργεί εκκρεμοδικία και στο στάδιο της αγωγής ακύρωσης ο Άρειος Πάγος θα είχε ούτως ή άλλως τη δυνατότητα ή υποχρέωση παραπομπής βάσει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ.

Πρόταση: Η διάταξη να διαγραφεί ή να αναδιατυπωθεί πλήρως μετά από ειδική εξέταση της νομολογίας του ΔΕΕ.

10. Λοιπές τεχνικές ρυθμίσεις

Θετικότερη ήταν η αξιολόγηση ορισμένων επιμέρους ρυθμίσεων: η καλύτερη οργάνωση προσωρινών ασφαλιστικών μέτρων χωρίς προηγούμενη ακρόαση, η ρητή ρύθμιση της διακοπής της παραγραφής με τη γνωστοποίηση προσφυγής στη διαιτησία, η δυνατότητα ηλεκτρονικής υπογραφής ή έκδοσης διαιτητικής απόφασης και η αποσαφήνιση ορισμένων κανόνων εφαρμοστέου δικαίου.

Ζητήθηκαν περαιτέρω διευκρινίσεις για την ηλεκτρονική επίδοση της διαιτητικής απόφασης, την υποχρεωτική παράσταση με δικηγόρο, τον συντονισμό με τη Σύμβαση της Νέας Υόρκης, τη μετάφραση αλλοδαπών αποφάσεων και τις μεταβατικές διατάξεις.

11. Προσιτή διαιτησία και περιφερειακά κέντρα

Στη συζήτηση τέθηκε το ζήτημα αν η διαιτησία θα παραμείνει εργαλείο μεγάλων επιχειρήσεων ή μπορεί να γίνει προσιτή στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Αναφέρθηκε ως παράδειγμα η θεσμική διαιτησία του Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, η οποία σχεδιάστηκε με απλούστερες διαδικασίες και χαμηλότερο κόστος, χωρίς ακόμη την αναμενόμενη αξιοποίηση.

Προτάσεις: Ενημέρωση επιμελητηρίων και επαγγελματικών φορέων, απλοποιημένες και ταχείες διαδικασίες για μικρότερες διαφορές, διαφανείς πίνακες αμοιβών και εξόδων, αξιόπιστοι κατάλογοι διαιτητών και προβολή της Θεσσαλονίκης και της Αθήνας ως περιφερειακών κέντρων διαιτησίας για τα Βαλκάνια και τη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Συμπέρασμα για τη διαιτησία

Το ισχύον πλαίσιο θεωρήθηκε ήδη σύγχρονο και διεθνώς συμβατό, γι' αυτό οι νέες παρεμβάσεις πρέπει να είναι περιορισμένες και απολύτως τεκμηριωμένες.

Οι βασικές ανάγκες είναι η αυστηρή εποπτεία των φορέων θεσμικής διαιτησίας, η διατήρηση της αυτονομίας των μερών, η κατάργηση του αυθαίρετου ορίου των 250.000 ευρώ, η παραμονή της αγωγής ακύρωσης στο Εφετείο και η πλήρης επανεξέταση της ρύθμισης για τα προδικαστικά ερωτήματα προς το ΔΕΕ.

Τελικές προτάσεις του συνεδρίου

1. Ουσιαστική επανεπεξεργασία του σχεδίου πριν από την κατάθεσή του στη Βουλή.
2. Σύσταση ευρείας νομοπαρασκευαστικής επιτροπής, αντί απλής αποσπασματικής διόρθωσης επιμέρους άρθρων.
3. Παράταση της διαβούλευσης, λόγω της έκτασης και της πολυπλοκότητας του κειμένου.
4. Θεσμική συμμετοχή δικηγορικών συλλόγων, δικαστών, ακαδημαϊκών, διαμεσολαβητών, διαιτητών, επιμελητηρίων και επιχειρηματικών φορέων.
5. Ακριβείς μεταβατικές διατάξεις, ώστε να αποφευχθούν παράλληλα καθεστώτα και αβεβαιότητα ως προς το εφαρμοστέο δίκαιο.

6. Προστασία της πρόσβασης στον φυσικό δικαστή, ιδίως ως προς κόστος, προθεσμίες και απαράδεκτα.
7. Διασφάλιση εμπιστευτικότητας και αυτονομίας, χωρίς μετατροπή του διαμεσολαβητή σε οιονεί δικαστή.
8. Απαλοιφή της ισχύος δεδικασμένου από τα πρακτικά συμφωνίας, με διατήρηση της εκτελεστότητας.
9. Ειδική μέριμνα για ευάλωτες κατηγορίες, ιδίως εργαζομένους, καταναλωτές, οικογένειες και διαφορές μικρής αξίας.
10. Επένδυση σε υποδομές, εκπαίδευση και ποιότητα, διότι η επιτυχία των θεσμών δεν εξασφαλίζεται μόνο με τη νομοθέτηση.
11. Επέκταση της συζήτησης στη διαμεσολάβηση με το Δημόσιο, στην ποινική διαμεσολάβηση και στην αποκαταστατική δικαιοσύνη.
12. Σταθερή θεσμική πολιτική και καλλιέργεια κουλτούρας, με συμμετοχή νομικών σχολών, δικηγόρων, δικαστών, επιμελητηρίων και επιχειρηματικής κοινότητας.

ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΔΣΘ	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΕΒΕΘ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΕΘΟΔΩΝ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ -ΟΠΕΜΕΔ